

Què se'n va fer de la descendència de Jaume d'Urgell?

Autor: Marc Pons

Data de publicació: 27-09-2021

Ahir diumenge 26 de setembre En Marc Pons va editar l'article que ve a continuació. Hi tracta sobre la descendència d'En Jaume d'Urgell. Nosaltres hi destaquem En Pere de Coïmbra/Avís i Urgell, Conestable de Portugal, que va ser escollit rei per la Generalitat de Catalunya i està soterrat, encara ara, a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona. Sabem que amb ell van arribar a Catalunya els germans Anes Pinçon, que es van establir a la vila de Pals. En el retrat de Nuno Gonçalves hi apareix Na Felipa de Coïmbra, que duu un vestit vermell. Fou la germana del rei Pere i, segons la recerques d'En Caius Parellada, En Jordi Bilbeny i En Pep Mayolas, la segona muller d'En Cristòfor Colom.

Balaguer (comtat independent d'Urgell), 31 d'octubre de 1413. Fa 608 anys. Jaume d'Urgell, fill d'un cosí del rei Martí I i espòs de la germanastra petita d'aquest darrer Bel·lònida es rendia a les tropes del nou rei Ferran I, el primer Trastàmara. Un any i mig abans (28 de juny de 1412) havia perdut l'elecció del Compromís de Casp; i poc després (1 de maig de 1413) s'havia revoltat contra el nou rei. La derrota el va conduir a un llarg via crucis per diversos presidis castellans. Finalment, després de dinou anys empresonat, acabaria morint —probablement assassinat— a la masmorra del castell de Xàtiva (1 de juny de 1433). Però abans havia tingut cinc fills. Tot i que només Elisabet, Elionor i Joana van superar la infantesa i van sobreviure a la terrible repressió que el nou règim va desfermar contra la seva família. Què se'n va fer de la descendència de Jaume d'Urgell?

Elisabet, Elionor i Joana

Les tres filles de Jaume d'Urgell i Isabel d'Aragó i de Fortià (filla del comte-rei Pere III) que van assolir l'edat adulta eren Elisabet i Elionor, nascudes el 1409 i el 1410 respectivament, i per tant abans de l'esclat de la crisi successòria que conduiria al Compromís de Casp; i Joana, nascuda el 1415, quan el progenitor ja era reclòs al castell d'Ureña (prop de Valladolid); i, per tant, devia ser concebuda en un vis à vis penitenciari medieval. Durant els primers anys de la seva existència, les filles de Jaume van ser apartades de la mare i curosament dispersades, amb el claríssim propòsit

---

d'evitar que mantinguessin el contacte i conservessin la identitat familiar. I assolida l'edat reproductiva, el règim Trastàmara els va imposar casaments forçats i allunyats de Catalunya. Elionor no va tenir descendència, però Elisabet i Joana van formar famílies que, d'alguna forma, mantindrien viva la flama dels Urgell.

El net de Jaume que va ser comte de Barcelona

L'any 1429, Elisabet va ser forçada al matrimoni amb Pere d'Avis (Lisbona, 1392), quart fill dels reis Joan I de Portugal i Felipa de Lancaster; i germà del famós Enric el Navegant. D'aquesta unió matrimonial, negociada personalment per Alfons el Magnànim (el segon Trastàmara), van néixer sis plançons (tres nois i tres noies). El més rellevant seria el primogènit, Pere de Portugal. L'any 1464, en plena Guerra Civil catalana, les oligarquies nobiliàries del país que havien donat suport a la candidatura de Jaume a Casp (1412), però que després no havien volgut secundar la seva revolta (1413); i que, en aquell moment (1464), controlaven la Generalitat i el Consell de Cent; van deposar Joan II —el tercer Trastàmara— i van nomenar Pere d'Avis i Urgell comte de Barcelona. Pere va morir dos anys més tard (1466) sense descendència.

Fragment d'una representació de Pere de Portugal, net de Jaume d'Urgell, escollit comte de Barcelona per la Generalitat.

Font: Capella de Santa Àgueda (Museu d'Història de Barcelona).

El net neerlandès de Jaume d'Urgell

Elisabet va tenir cinc fills més. Però, o bé no van tenir descendència (Jaume, cardenal de Lisboa), o bé van morir en plena edat reproductiva i en sospitoses circumstàncies (Joan, que va ser enverinat a Nicòsia per la seva sogra Carlota de Xipre; i Beatriu, que va ser enverinada a Bruges per una conspiració palatina ordida pels Borbons francesos). Joan va morir sense descendència; i Beatriu, abans de tastar el verí, va engendrar un fill; Felip de Cleves, que, inicialment, va ser un entusiasta partidari dels Habsburg vienesos als Països Baixos; i, després, a causa d'una traïció perpetrada per l'arxiduc Maximilià (el que, més tard, seria consogre dels trastamaríssims Reis Catòlics) va liderar la segona revolució independentista de Flandes (1492). Aquella revolució no va culminar el seu objectiu, i el net neerlandès de Jaume d'Urgell va morir marginat (1523). I sense descendència.

Felip de Cleves, el net neerlandès de Jaume d'Urgell. Al seu escut s'aprecien les armes d'Urgell / Font: Bibliothèque Nationale de France.

El besnet de Jaume, que va ser rei de Portugal

Isabel, la tercera filla d'Elisabet, va ser casada amb el seu cosí Alfons V de Portugal, (1448). En aquell enllaç li va tocar jugar el paper d'una estratègica peça del tauler polític peninsular; on els Avis de Lisbona i els Trastàmara de Barcelona dirimien el lideratge del projecte hispànic. Isabel va morir jove, però va tenir descendència: Joan seria rei de Portugal, però moriria sense fills legítims (1495). En canvi, el fill il·legítim de Joan, Jordi de Lancastre —que, seguint aquesta hipòcrita llei moralista de bons i bastards, seria el rebesnet il·legítim de Jaume d'Urgell—, va tenir una extensa descendència. Però, dels sis fills que va tenir, cinc van seguir la carrera eclesiàstica i no es van reproduir. L'únic que no la va seguir, Joan, va tenir el mateix tràgic destí que el rei Sebastià a la desfeta portuguesa de Kasar-el-Kebir (1578). Desaparegut en combat. I sense descendència.

Joan II de Portugal, besnet de Jaume d'Urgell i la seva besàvia paterna Felipa de Lancaster / Font: Wikimedia Commons

Elionor, a Nàpols

Elionor va ser la única de les tres filles adultes de Jaume que no va tenir descendència. El 1438, amb 28 anys (una edat molt avançada —a l'època— per contraure matrimoni), i en plena campanya de conquesta de Nàpols; va ser forçada al matrimoni amb Raimon Orsini, un oligarca de Salern que havia pactat amb Alfons el Magnànim (el segon Trastàmara) facilitar el desembarcament i l'avituallament de les tropes catalanes. El detall de l'edat de l'enllaç es molt revelador; perquè evidencia la resistència d'Elionor a patir el mateix destí que Elisabet. Fins i tot, la no-descendència després de vint anys de teòric matrimoni, ho corroboraria. En qualsevol cas, el que sí que és segur, és que Elionor no va perdonar

---

mai els Trastàmara. I, poc després d'enviudar (1459), va liderar una revolta anticatalana (que volia dir anti-Trastàmara) a Nàpols, que no va tenir èxit. Va morir poc després.

Representació d'Alfons el Magnànim / Font: Museu de Saragossa.

Joana, a Foix

El 1435; Joana, de 20 anys, va ser casada amb el comte Joan I de Foix, un sinistre empresari de la guerra que li triplicava l'edat; i que, poc abans de les noces, havia negociat un acord bèl·lic amb el trastamaríssim Alfons el Magnànim, que incloïa disposar del cos i de l'ànima de la petita de les Urgell. Tan sols un any després (1436), el mercenari se'n va anar a criar malves. Però aquella inesperada (i, molt probablement, celebrada) viudetat, no li va aportar la llibertat. Nou anys després (1445); de nou Alfons el Magnànim la va forçar a un nou matrimoni. En aquest cas amb Ramon Folc, comte de Cardona i hereu d'una de les principals famílies nobiliàries del país, que havien donat suport a Jaume a Casp (1412), i que li havien girat l'esquena a Balaguer (1413). Durant el segle XVI, la seva descendència es diluiria en els cenacles de l'aristocràcia terratinent castellana.

Representació del castell de popa del 'Rainbow' / Font: Rijks Museum. Amsterdam.

Els misteriosos tentacles de la descendència de Jaume

Entre la descendència de Elisabet, hi ha un enigmàtic detall que ha alimentat poderosament el misteri dels Urgell. Gira al voltant de l'anglesa Felipa de Lancaster, sogra d'Elisabet d'Urgell; consogra de Jaume d'Urgell; i penyora del tractat secular entre Anglaterra i Portugal. Un segle llarg després de la seva mort, el Rainbow, una de les naus capitanes de la marina anglesa que va derrotar la "Armada Invencible" hispànica (1588) lluí les armes dels Lancaster i la senyera de Catalunya. Aquest detall apunta clarament que l'eix familiar Lancaster-Avis-Urgell, hauria promogut un eix comercial Barcelona-Lisboa-Londres; que, posteriorment (1548-1555) hauria estat la principal via de l'exili protestant català. Un moviment que generaria nissagues com els Cordell, els Argall, o els Gorgas; protagonistes indiscutibles de la creació de les Tretze Colònies angleses a Amèrica.

Barcelona. Diumenge, 26 de Setembre 2021

Marc Pons

https://www.elnacional.cat/ca/cultura/marc-pons-descendencia-jaume-urgell_649754_102.html